వీడే వీడే సమస్త దేశం

ఆ యిల్లు చూడటానికి వచ్చినప్పుడే. ఇల్లెలావున్నా, ఇంటిముందు ఆరేడడుగుల ఖాళీస్థలం చూసి ఉష మురిసిపోయింది.

కాస్త నేలను తవ్వి, పాదులు చేసి, నాలుగు పూలమొక్కలు వేసుకుంటే యింటికెంతో అందం వస్తుంది కదా అనుకుంది! తన ముచ్చటగూర్చి భర్త చంద్రమౌళికి చెప్పింది. 'ఇరుకు అద్దె ప్రపంచంలో సౌందర్య దాహం' అనుకున్నా, చంద్రమౌళి ఉష ప్రతిపాదనకు సంతోషించాడు.

కాస్త తీరిక వేళల్లో, నాలుగైదు రోజులు యిద్దరూ తంటాలేవో పడ్డారు. నేల ఒక తీరుకు వచ్చింది. కొత్తమట్టీ, ఎరువూ వేస్తే తప్ప మొక్కలు ఆ నేలలో యెదిగేట్లులేవు. కనీసం యిరవై ముప్పై గంపలు కావాలి. ఇంటి కెదురుగా మట్టి దిబ్బేదో రోడ్డు కవతల యెవరూ యింకా తాకకుండానే పడివుంది. ఆ పక్కగా పాల సుబ్బమ్మ కసువూ, పేడదిబ్బా వుంది. ఆ రెండు చోట్లనుంచి మట్టినీ యెరువునూ తేవటమే యిబ్బంది. యెవరినైనా కూలి మనిషిని పంపమని ఉష పాల

సుబ్బమ్మతో చెప్పింది: "యింత చిన్నపనికి యెవరొస్తారమ్మా" అంది పాల సుబ్బమ్మ.

పూలమొక్కల విత్తనాలు సిద్ధంగా వున్నాయి. పక్కింటివాళ్ళు నాలుగుపూల మొక్కల్ని యిస్తామన్నారు. మట్టి దిబ్బ యెదురుగ్గా వుంది. సుబ్బమ్మ కావలసిన యెరువును తీసుకెళ్ళమని చెప్పింది. తోట వేయటమే కుదిరిందికాదు.

ఆ వుదయం కిటికీ గుండా అప్పుడప్పుడూ రోడ్డులోకి చూస్తూ,అంతర్జాతీయ బాలల సంవత్సర సందర్భంగా స్త్రీ సంక్షేమ శాఖ వాళ్ళు తమ కాలేజీలో యేర్పాటు చేసిన సెమినార్లో చైల్డ్ లేబర్ మీద పేపరు రాయటంకోసం చంద్రమౌళి తంటాలు పడుతున్నాడు.

చంద్రమౌళికంతా అసంతృప్తిగా వుంది.తాను ప్రతిరోజూ యేదోవొక సందర్భంలో చూసే పిల్లలు జ్ఞాపకానికి వస్తున్నారు.

టీ బంకులో టీ లందించే మురికి పిల్లలు, కాంటీన్లో కప్పులు కడిగే పగిలిన కప్పుల్లాటి క్లీనర్ల పిల్లలు,సైకిల్‌షాపుల్లో యెగిరెగిరి వూపిరి పీల్చుకుంటూ గాలికొట్టే వూపిరిలేని పిల్లలు. వర్కుషాపుల్లో ఆయిల్ మసి, గ్రీజు పూసుకొని చిన్న చేతుల్తో స్పానర్లూ, స్క్రూడ్రైవర్లూ. పాత గుడ్డలూ పట్టుకొని అరిగిన చక్రాల్లా తిరిగే పిల్లలు, దుకాణాల్లో సరుకుల పొట్లాలు కట్టే యంత్రాల్లాంటి పిల్లలు, ముగ్గురాళ్ళ గనుల్లో చింకి తట్టల్లాంటి పిల్లలు, క్లబ్బుల్లో, బారుల్లో, లాడ్జీల్లో ఆశకళ్ళ పిల్లలు మనసులో మెదులుతున్నారు. రైల్వేస్టేషన్లో, బస్టాండులో, రోడ్లల్లో, గుడి గోపురాల నీడల్లో, సినిమాహాళ్ళ బొమ్మల కాంతుల్లో, యిళ్ళ ముందర, యెక్కడపడితే అక్కడ దేశం తమది కాదంటూ కన్పించే ముష్టిపిల్లలు జ్ఞాపకానికి వస్తున్నారు. తన చిన్నతనంలో తమింట్లో పేడా, కసువూ గంజూ యెత్తిన హరిజన పిల్లవాడు, ఆ మధ్య యెక్కండి సార్ తొక్కుతా' అని ముందుకొచ్చిన రిక్షా కుర్రవాడూ, రైలు ప్రయాణంలో కంపార్టుమెంటును పాతగుడ్డతో వూడ్చి పరిశుభ్రం చేసి, చెయ్యి చాచిన అర్భకుడూ, ప్లాట్‌పారమ్ మీదకు విసిరే టిఫిన్, అన్నం పొట్లాల యెంగిలి పొట్లాలకోసం కళ్ళు దీపాలు చేసుకొని చూసిన ఆడపిల్లా బుర్రను తొలుస్తున్నారు. స్కూళ్ళకు తయారై ఏదో ఆనంద లోకాలకు వెళ్తున్నామనుకుంటూ రోజూ కన్పించే భవిష్యత్తు లేలేని పిల్లలు కళ్ళల్లోమెదులుతున్నారు. నోటు పుస్తకాల కోసం, పాఠ్య గ్రంథాల కోసం, కేకలతో బజార్న పడిన పిల్లల సమ్మె కూడా గుర్తుకొస్తోంది.

అసహనంగా రాయటం ఆపాడు.

"అమ్మయ్యా! కాస్త సద్దివుంటే వెయ్యండి."

గేటు దగ్గర అరుస్తున్న కుర్రవాడు చంద్రమౌళికి కన్పించాడు.

వాడికి పది పండ్రెండేళ్ళు వుండవచ్చు. యేడెనిమిదేళ్ళ వాడిలాగా కన్పిస్తున్నాడు. బొడ్డుకిందికి జారిపోయిన చిరుగుల నిక్కరు తొడుక్కున్నాడు. ముందు బొత్తాములు కూడా లేనట్లుంది. చొక్కా లేదు. పక్క టెముకలు కన్పిస్తున్నాయి. చేతిలో సత్తుబొకి వుంది. గిజిగాని గూడులాంటి జుట్టు వుంది. ముఖం జిడ్డోడుతూ వుంది. సరైన తిండీ బట్టా వుంటే మామూలు సంసార్ల పిల్లవాడిలాగా నయినా కన్పించేవాడు.

చద్ది నీళ్ళకోసం వాడు మళ్ళీ అరిచాడు.

చంద్రమౌళి మనసు చెదిరిపోయింది. అలాంటి అరుపులకు అతని మనస్తత్వమింకా సర్దుకోలేదు. పిల్లల దరిద్రం దగ్గరగా చూసినప్పుడు, దానినుంచీ తప్పించుకోలేనప్పుడు, దాన్ని యేంచేయాలో తోచనప్పుడు, అతని మనసు మరీ పీకుతుంది. నాలుగైదు రోజులుగా ముసురు పట్టుకోవటంవల్ల, స్టేషన్ నిండా బిక్షగాళ్ళే. చంద్రమౌళి కాలేజీకి వస్తూ పోతూ చూస్తూనేవున్నాడు. ముసళ్ళు, తల్లులు, పిల్లలు తిట్లూ, రాట్లూ, యేడుపులు, కొట్లాటలు గమనిస్తూనే వున్నాడు. యింటి దగ్గర అరుపులు వింటూనే వున్నాడు.

ఆ కుర్రవాడు గేటు కంతల్లోంచి తొంగిచూస్తూ మళ్ళీ అరిచాడు.

"వెళ్ళు" అని మాత్రం అంటూ చంద్రమౌళి లోపలికి వెళ్ళాడు.

చంద్రమౌళి కాలేజీకి వెళ్ళటానికి తయారై బయటికి వచ్చాడు. ఆ కుర్రవాడింకా గేటులోంచి యింట్లోకి చూస్తున్నాడు. గేటుమీద చెయ్యివేసిన చంద్రమౌళిని చూసి పక్కకు తప్పుకున్నాడు. గేటుతీసి, రోడ్డుమీదికి అడుగువేస్తూ, వాడివైపు, వాడి సత్తుబోకివైపు చూశాడు. పక్కగా నిలబడి కూటినీళ్ళల్లో నానిన మెతుకుల్ని నీళ్ళతోపాటు వాడు జుర్రుకుంటున్నాడు.

ఆ మట్టి యెరువు పని వీడికి చెప్పి నాలుగు డబ్బులిస్తే, అన్న ఆలోచన చంద్రమౌళికి కలిగింది. మనస్సు చివుక్కుమంది. రెండు తట్టలు మోస్తే పడిపోతాడు అని జాలిపడ్డాడు. వాడి సమస్యను పరిష్కరించటంలో తనకున్న పరిమితి చంద్రమౌళికి గుర్తుకొచ్చింది. అసంకల్పితంగా పది పైసల బిళ్ళ వాడి చేతిలో పెట్టాడు. దరిద్రం తరిమితే, పరిగెత్తే మనిషిలాగా ముందుకు వేగంగా నడిచాడు.

దారిలో వెళ్తూంటే, అటువంటి వాళ్ళ సమస్యలకు తమ యెకడమిక్ ప్రపంచంలో వున్న స్థానమేమిటో అన్న ఆలోచన వచ్చింది. అంతర్జాతీయ రాజకీయ వాదోపవాదాలు తప్ప, స్థానిక సమస్యల స్వరూప స్వభావాలు పట్టని రాజకీయాలు గుర్తుకొచ్చాయి. యీ గందరగోళంలో తన పరిధి కూడా కండిషన్ అయినట్లుంది. తానేదో తానున్న వూళ్ళోని చైల్డ్ లేబర్ మీద వ్యాసం తయారు చేయలేదు.

తృతీయ ప్రపంచం అంకెలు, భారతదేశం అంకెలు సిద్ధం చేసుకున్నాడు. అన్నీ అంకెలే. ఆ అంకెలూ తనవి కావు.

సెమినారు ముగిసింది. స్త్రీ శిశు సంక్షేమ శాఖవాళ్ళ చిట్టాలోకి వొక కార్యక్రమం యెక్కింది. తన పేపరును నలువురూ మెచ్చుకున్నందుకు చంద్రమౌళి ఉబ్బిపోలేదు. తన అనుభవం నుంచీ రాయనిదానికి ఉబ్బిపోవాల్సిన అవసరమేమీ అతనికి కన్పించలేదు.

సాయంకాలం ఆలస్యంగా యింటికి వచ్చాడు. యింటి ముందు తీర్చిదిద్దిన పాదులు, నాటిన మొక్కలు చూసి చంద్రమౌళి ఆశ్చర్యపోయాడు. కూలి మనిషిని యెవరినైనా పిలిపించి ఉష అంతా చేయించిందేమోలె అనుకున్నాడు.

టీ యిస్తూ ఉష ఆవాళ తాను చేసిన ఘనకార్యం చెప్పింది :

"పొద్దున మీరు పది పైసలిచ్చినారటనే — ఆ కుర్రవాడే చేశాడు యిదంతా. యేదో పల్లెటూరట! పాపం, ముప్పయి తట్టలదాకా మోసి తెచ్చాడు మట్టీ యెరువూ. ఇంతకు ముందే వెళ్ళాడు. అబ్బ! నీళ్ళు తోడి తోడి నా రెక్కలు విరిగాయి."

"అంత చిన్నపిల్లవానితో పని చేయించుకోవడం అన్యాయంగా కన్పించలా?"

తనను మెచ్చుకుంటాడనుకున్న భర్త ఆ ప్రశ్న వేసేవేళకు ఉష నిరుత్సాహపడింది. నలువురూ అన్నట్లే అంది :

"కన్పిస్తే? ఆ...అన్యాయం లేకుండానే లోకం జరుగుతోందా ?"

"ఆ అన్యాయం లేకుండానే లోకం జరగవచ్చు. అందుకు కొన్ని నిజాలు తెలుసుకోవాలి. ఆ దిశగాపోతే చాలాదూరం పోవచ్చు."

"ఏ దిశగా?"

"ముందు వాడి కేమిచ్చావో చెప్పు?"

"ఎవరైనా బండిల్లిస్తారేమిటి ? పొద్దున మిగిలిన అన్నం పెట్టాను. మా తమ్ముని పాత స్లాకేదో పెట్టెలో పొరపాటున పడివుంటే యిచ్చి పంపాను. కళ్ళ కద్దుకొని మరీ వెళ్ళాడు. యీ రోజుల్లో ఆ మాత్రం దొరకడమే ఘనం. నాలు గిళ్ళు తిరిగినా ఆ యమ్మా యీ యమ్మా శాపనార్థాలు పెడుతూ విదిలించేది నాలుగు మెతుకులేగా ?"

"కడుపు నిండా పెట్టలేదన్నమాట?"

"వాళ్ళ కడుపులు అలా లోతుకు అతుక్కుపోయి వుంటాయిగానీ, కడుపు నిండా పెట్టటం అంటే మళ్ళీ ఏ పావు బియ్యమో స్టవుమీది కెక్కించాల్సిందే."

ఉదయం తాను చూసిన వాడి ఆకారం చంద్రమౌళికి గుర్తుకొచ్చి అడిగాడు ;

"పోనీ, పనికి ముందైనా పెట్టావా?"

"ఇదేం క్రాసు పరీక్షరా బాబూ! ముందు పెడితే పని చేయిచుంకున్నట్లే. మీ వూళ్ళో కూలీలకు పొలాల్లో అలాగే పెట్టే వాళ్ళా ? మీకు గవర్నమెంటు ముందే జీతమిస్తున్నదా ?"

"అంత అన్యాయంగా మాట్లాడకు. అంతో యింతో డబ్బయినా యిచ్చావా."

"యెందుకు?"

"యెందుకేమిటి? వాడితో పని చేయించుకున్నందుకు.

"బాగుంది మీ లెక్క. నేనేదో గుండెల్లేని మనిషినైనట్లు. మీకే లోక మంతటి మీదా ప్రేమా, జాలీ వున్నట్లు."

"అలా నేను ముఖంమీద రాసుకొని తిరగలేదు. వాడు నాలుగైదు గంట లయినా పనిచేసి వుంటాడు కదా ?

"అయితే ?"

"హీనంగా మూడు రూపాయల పని. అదైనా చేతిలో పెట్టకపొయ్యావా?"

"వాడికిచ్చిన శ్లాకుకు వొక్క చిరుగులేదు. పాత బట్టలమ్మే చోటయితే అయిదు రూపాయ లవుతుంది, టెరికాట్ శ్లాక్!"

"నువ్వేమీ అమ్మలేదుగా?"

చంద్రమౌళి ప్రశ్నల పరంపరకూ, పరిహాసానికి ఉషకు ఉక్రోషం వచ్చింది. విసురుగా అంది:

"నాకేం ఖర్మ పట్టింది? అయినా నేనేదో తాతాలు, బిర్లాలులా దోపిడి చేసినట్లు మాట్లాడతారే?"

చంద్రమౌళీ నవ్వుతూనే అన్నాడు :

"వొట్టి భాష పట్టుబడితే చాలదు."

ఉష మొండికేసి అంది:

"అదేదో సారం యీ రెండేళ్ళ మీ సావాసంలో పట్టు పడిందిగా. కష్టపడి సంపాయించుకుంటే అడుక్కోవలసిన గతి పట్టదని చెప్పాను వాడికి. రేపటి నుంచి చూడండి, వాడు యిల్లిల్లు తిరిగి అడుక్కోడు."

చంద్రమౌళి సీరియస్‌గా అన్నాడు;

"అడుక్కుంటాడు, నీలాటి వాళ్ళు పని యిచ్చినా వాడు పారిపోతాడు. అది నువ్వు గ్రహించగలవు. కాస్త ఆలోచిస్తే."

"ఎందుకూ? పొగరా? యింటింటి కూడు తిని వాళ్ళు కావ్వా? అవున్లే. ఈ జాతే అంత !"

వాదంలోంచి రేగిన మంటను ఉష ఆపుకోలేకపోయింది. చాలా చిన్న విషయమనుకున్న దానిమీద భర్త సాగదీస్తూ తనతో వాగ్వివాదానికి దిగాడని ఆమెకు అవమానంగా వుంది.

చంద్రమౌళికి తిక్క రేగింది. తమాయించుకున్నా, తన దారేదో తప్పి పోయినట్లు గుర్తించాడు. నచ్చచెప్పే ధోరణికి దిగాడు:

"మధ్యన వాడి జాతేం చేసింది?...అది కాదు ఉషా నేననేది. నువ్వూ నేనే యీ సమస్యను పరిష్కరించలేం. పరిష్కరించే రోజులు వచ్చేందు కయినా తగిన మనస్తత్వాన్ని మనం రూపొందించుకుంటే చాలు. కథ చాలా దూరం నడుస్తుంది. పిల్ల వెధవ కాబట్టి యింత అన్నం వేసి, వొక పాత శ్లాకిచ్చి నాలుగు గంటలకు పైనే పని చేయించుకున్నావు. ఏ పెద్దవాణ్నో పిలిస్తే వ్యవహారం యిలా వుండదని నీకు తెలుసు. నువ్వేదో న్యాయంగా ప్రవహరించినట్లు వంచించుకోవటం బాగులేదు. కాళ్ళ ముందరి చూపు మానేసి ఆలోచించు, నీకే తెలుస్తుంది."

ఉష ప్రత్యుత్తర మివ్వలేదు. భర్త తత్వం తెలిసినా, ఈ విషయంలో ఆమె చాలా నొచ్చుకుంది. మౌనంగా యేదో నవల చేతపట్టుకుంది. ఆ ప్రపంచంలో ఆమెకు ఈ రకం అనుభవాలూ కన్పించలేదు: వాదనలూ చెవుల్ని బద్దలు కొట్టలేదు; బాధలూ మనసును నొప్పించలేదు.

చంద్రమౌళి చిరాకుగా ఏదో పుస్తకం తిరగేశాడు. తన 'చైల్డు లేబర్' పేపరు వెంటాడుతూనే వుంది. రేపు వాడు కన్పిస్తే వాడి చేతిలో మూడు రూపాయలు పెట్టాలి అనుకున్నాడు.

మరుసటి రోజు వుదయం నిన్నటి ఆకారంతోనే కూటినీళ్ళు జుర్రుకుంటూ ఆ పిల్లవాడు గేటు ముందర నిలబడి "అమ్మయ్యా, కూటి నీళ్ళుంటే పొయ్యవా?" అని అరిచాడు.

ఆ సమయంలో చంద్రమౌళి బయట పేపరు చదువుతున్నాడు. ఉష అప్పుడే కూరగాయలు తీసుకొని లోపలి కెళ్ళబోతున్నదల్లా ఆగింది. భర్తను కుతూహలంగా చూసింది.

"లోపలి కిట్లా రారా బాబూ!" అని చంద్రమౌళి పిచాలిడు.

అంతే: వాడు వొక్క క్షణం అక్కడ నిలవకుండా జారుకున్నాడు. చంద్రమౌళి గేటు వరకు వచ్చి, "ఇదుగో, డబ్బిస్తారారా" అన్నాడు.

ఏదో మోసగించి నవ్వుతూ వచ్చే క్రూర జంతువు మీది కొస్తునట్లు వాడు రోడ్డంటే అదే పరుగు! ఒక్కసారి వెనక్కి చూశాడు! అంతే!

చంద్రమౌళికి వాడి ధోరణి చూసి నవ్వు వచ్చింది. అంతలోనే మనసులోని గుంజాటనకు తట్టుకోలేక భార్యతో అన్నాడు:

"చూశావుకదా ఉషా! మనం చూపే పనంటే యేమిటో వాడి కర్థమయింది. పనికుండే విలువేదో తెలియకుండా చేసే శక్తి యేదంటావు? తెలిసీ తెలియని యిటువంటి వాళ్ళతోనే దేశాన్ని నింపటం ఏ ధర్మమంటావు?"

నిన్న తనిచ్చిన శ్లాకయినా ఆ పిల్లవాడి వొంటి మీదుంటే ఉష ధర్మబుద్ధికి కొంతయినా సంతృప్తి వుండేదేమో! ●

○ అక్టోబరు 1979, ఆంధ్రజ్యోతి సచిత్రవారపత్రిక.